

Med blick för fåglarna

"Fåglarnas trädgård" är titeln på det senaste tillskottet i vår bokutgivning. Foto: P-G Bentz/sturnus.se

SOF:s verksamhet 2013

- BirdLife Sverige – nytt alternativnamn för föreningen
- Östersjön – skräntärnor och trutar intensivstuderas
- Jordbruk – räddningsinitiativ för ortolansparv fortsätter
- Skogen – fokus på revision av FSC-standard och dialog
- Vinterfåglar Inpå Knuten – stigande medialt intresse
- Hornborgarsjön – utökad närvaro vid Trandansen
- Falsterbo Bird Show – växande intresse från skolor
- Ny bok utgiven – Fåglarnas trädgård
- Nytt medlemsrekord – 16 577 medlemmar
- Fortsatt stark ekonomisk ställning

**Sveriges
Ornitologiska
Förening**

Översikt

SOF:s 69:e verksamhetsår innebar en fortsatt utveckling av föreningens utåtriktade verksamhet och medlemstalet nådde än en gång rekordnivåer.

SOF:s årsmöte hölls på Kilsbergen, Garphyttan i Närke den 19-21 april, med Närkes OF som medarrangör. Niclas Jonzén hade tvingats lämna sitt uppdrag under mandatperioden på grund av sjukdom. Helena Lager lämnade vid årsmötet sitt uppdrag i förtid på grund av arbetsskäl. Nyvalda till styrelsen blev Maria Olsson, Norra Kvinneby och Ulrik Lötberg, Uppsala. På förslag från styrelsen beslutade årsmötet att anta BirdLife Sverige som ett alternativ eller tillnamn för föreningen. En motion om att SOF ska lämna FSC avlogs. Två större diskussionsfrågor var anmälda, dels Riksinventeringarnas fortsättning, dels ansvaret för rapporteringssystemet Svalan. I båda fallen fick styrelsen i uppdrag att tillsätta en arbetsgrupp för att bereda ärendena till nästa årsmöte. Bland övriga ämnen som avhandlades på årsmötet kan nämnas rapportorganisation, jaktfrågor skogsfrågor, Östersjön och vindkraft. Vis årsmötet utdelades SOF:s förtjänstplakett till Åke Lorin och Åke Pettersson för långt arbete för svensk ornitologi. SOF:s forskningspris tilldelades Ulla Falkdalen för idogt arbete med Ånnsjöns Fågelstation och Projekt Jaktfalk.

Arbetet med Östersjöns fågelliv har ytterligare utökats under året. Tidigare påbörjade studier av skräntärnor har fortsatt och nu även utvidgats med trutar, något som sker i samarbete med forskare vid Lunds Universitet.

Inom jordbruksområdet har arbetet med rädda sånglärkan och projektet "Fågelskådare och Lantbrukare i samarbete" fortsatt. Arbetet med ortolansparv har intensifierats med flera studier.

På skogsområdet har ett antal mindre skogsbruk inventerats och fått rådgivning inom projekt SAMSKOG. Projektet avslutas under våren 2014 då en slutrapport kommer att lämnas. Inom FSC pågår processen för revision av standarden för fullt och föreningen har fem personer engagerade i detta arbete.

Den nya boken *Fåglarnas trädgård*.

SOF har aktivt drivit på för att få till förbättringar i såväl kriteriexterna som i certifierarnas uppföljning. SOF har också inlett ett dialogarbete kring FSC med några regionalföreningar.

Inventering och övervakning av fåglar är viktiga delar i SOF:s verksamhet och många av våra medlemmar bidrar engagerat i detta arbete. Under året riksinventerades Fiskgjuse. Till 2014 kommer förslag på alternativa inventeringar som ska ersätta riksinventeringarna och syftar till att engagera fler i inventeringsarbete.

På det internationella planet fortsätter vårt engagemang i BirdLife International. På BirdLifes världskongress i Kanada deltog två representanter från SOF. I Europaarbetet är vi engagerade i två arbetsgrupper och har deltagit i ett flertal möten och seminarier. Vi fortsätter också vårt stöd till arbetet för skydd av flyttfåglar i såväl Afrika som i medelhavsområdet.

Det viktigaste enskilda evenemanget i SOF:s utåtriktade verksamhet är "Vinterfåglar In på Knuten", räkningen vid våra fågelbord som genomfördes för åttonde gången. Gensvaret var stort, med rapporter från över 18 000 fågelbord. Evenemanget engagerar många, såväl medlemmar som allmänhet, och den mediala uppmärksamheten växer år från år.

I ett samarbete med två lokalklubbar bemannades Trandansen vid Hornborgasjön under tre veckor med volontärer som visade besökande naturintresserade på tranorna och svarade på frågor. Antalet besökande turister till Hornborgasjöns Trandans är mycket stort. Fler än 100 000 människor besöker platsen under de hektiska veckorna.

Falsterbo Bird Show genomfördes i samarbete med Skånes Ornitologiska Förening och Vellinge kommun. Omfattningen var något större än året före. Efterfrågan på de naturpedagogiska dagarna som arrangerades för barn och ungdom i samband med FBS var större än vi kunde svara mot. Vi tvingades tacka nej till åtskilliga skolklasser som ville komma. Under mässan utdelade SOF tillsammans med kikarföretaget Focus Nordic utmärkelserna *Årets Fågelskådare* och *Silvertärna*. Årets Silvertärna blev Lotta Berg, Västergötland, för ett brett fågelengagemang som hon delar med sig av. Till Årets Fågelskådare utnämndes Pontus Wennesjö, Jämtland för att på kort tid ha utvecklats till en engagerad och mångkunnig fågelskådare med ett brett intresse och engagemang för fåglarna.

Vår utgivning av böcker som vänder sig till den natur- och fågelintresserade allmänheten fortsätter. Under året utgavs boken "Fåglarnas Trädgård". Boken är författad av Eva Stenvång Lindqvist och Niklas Aronsson

Forskning och fältstudier

SOF:s forskningskommitté fördelade som tidigare år medel från Danielssons fond och Elis Wides fond. Totalt fick 8 projekt dela på sammanlagt 74 tkr. Projekten inkluderade både ren grundforskning och mer tillämpade projekt med exempelvis bevarandeknytning. Av några kan nämnas studier hur ortolansparven svarar på naturvårdsbränning på avverkningsytor i Norrland, långtidsstudie av häckningsframgång hos olika rovfåglar och ugglor i Halland, häckningsbiologiska studier hos ett krympande bestånd pungmes i Skåne etc.

Till årets forskningspristagare utsågs Ulla Falkdalen från Östersund. Ulla Falkdalen har sedan starten 1994 lett SOF:s och Jämtlands läns Ornitologiska Förenings Projekt jaktfalk. Projektet har haft som främsta uppgift att årligen övervaka jaktfalkens häckning i Jämtland och Härjedalen och uppmärksamma och undanröja olika hot mot arten. Ulla Falkdalen har ett

Fiskgjusen riksinventerades 2013 FOTO: JOHN LARSEN.

brett engagemang och var med och startade Ånnsjöns Fågelstation 1988 och organiserade de första ornitologiska tjejkurserna i Sverige på 1980-talet.

Under året riksinventerades fiskgjusen. Fiskgjusen har inventerats två gånger tidigare 1971 och 2001 och arten har visat en uppåtgående populationskurva under många år som sedan en tid tycks bruten och intressant att studera närmare. Bland annat finns en konkurrenssituation med havsörn där båda arterna ibland söker sig till samma områden.

Som ett ytterligare uppdrag inom Biogeografisk uppföljning genomfördes en pilotstudie av myrhäckande arter i Norrbottens inland. Studiens syfte var att undersöka om datakvaliteten inom Svensk fågeltaxering kunde väsentligt förbättras för ett antal mindre vanliga arter. 25 ruttor fördelades enligt ett slumpmässigt förfarande på aktuella myrtyper. På de 25 rutterna observerades av de lite ovanligare arterna: svartsnäppa 32 ex., sädgås 20 ex., dvärgbeckasin 12 ex., myrsnäppa 6 ex., salskrake 5 ex., videsparv 57 ex., dvärgsparv 1 ex., tallbit 1 ex och bergand 5 ex. Studiens främsta syfte var att undersöka om dessa ruttor kunde bidra med tillräckligt många ytterligare observationer för att öka kvaliteten i de samlade underlagen inom Svensk fågeltaxering. Trots jämförelsevis många observationer av flera av arterna visade utvärderingen att endast data för svartsnäppa och i viss mån sädgås bidrog till förbättrad datakvalitet. Studien är ändå bidragit med utvecklande av ny metodik och är av värde för bedömning av förutsättningar och styrkor med olika metoder för uppföljning av ovanligare arter.

Taxonomikommittén (Tk) har under 2013 fortlopande granskat och utvärderat den strida strömmen av publicerade arbeten i relevanta vetenskapliga tidskrifter och i sedvanlig ordning distribuerat dessa artiklar inom Tk samt till utvalda personer inom den s.k. Referensgruppen. Två nya medlemmar till-

kom i början av 2013, nämligen Björn Anderson och Markus Lagerqvist. Arbetet med att bedöma och utvärdera taxonomisk status för taxa inom Holarktis sker fortlöpande. I VF 1/2013 publicerades en ny utökad gränsdragning av Holarktis. Arbetet med Tk:s femte rapport påbörjades på en möteshelg i Torekov i september och pågick resten av året. Dessutom arbetas det kontinuerligt på Namlistan – listan med svenska namn på alla världens fågelarter. Inom AERC-TAC – den europeiska taxonomikommittén – var aktiviteten låg, senaste rekommendationerna kom 2012.

SOF:s raritetskommitté behandlade under året 203 rapporter varav 80 % godkändes för publicering eller bordlades för vidare utredning. Bland större arbeten med omgranskningar kan nämnas tidiga vårfynd av mindre skrikörn, tallsparv (inte avslutad) och rödstrupig sångare (inte avslutad). Diverse ”djupdykningar” genomfördes under året, bland annat avseende snösiska av rasen *hornemanni*, vilket renderade i att Sveriges enda fynd fick strykas. Likaså återgranskades det enda fyndet av gulnäbbad lira av rasen *diomedea*, vilket bedömdes otillräckligt dokumenterat för publicering. I augusti genomfördes en konferens i Falsterbo för de nordiska raritetskommittéerna, med svenska Rk som värd och med uppskattat medverkande av Lars Svensson. Under året påbörjades ett gediget arbete med att digitalisera det gamla rapportarkivet. Arbetet med att skanna blanketter från 52 pärmar, foton från tiotalet bälgmappar, VHS-band och kassetband utförs mot arvode.

För elfte året svarade den nationella rapportkommittén (Nrk) för den årliga fågelrapporten i *Fågelåret*. För 2012 redovisas där läget i Sverige för 196 arter/raser samt nio hybrider. Kommittén samarbetar med landets regionala rapportkommittéer (rrk) för att sammanställa rapporten. I rapporten följs trender i fågellivet liksom arter med stort naturvårdsintresse. I kommitténs

Jaktfalk. FOTO: JOHN LARSEN.

ansvar ligger även ett allt större antal rariteter som Rk överlåtit till rnk att behandla. Sedan några år publicerar Nrk och Rk en gemensam rapport. All data som ingår i rapporten är kvalitets-säkrade, tillgängliga och sökbara på Artportalen.

Projekt Jaktfalk, SOF:s samarbetsprojekt med Jämtlands läns Ornitologiska Förening, kontrollerade tillsammans med länsstyrelsen i Jämtland näst intill samtliga kända jaktfalklokaler i Jämtland- och Härjedalen under 2013. Av 58 besökta lokaler var det bara 12 som hade etablerade par. Resultatet blev 9 lyckade häckningar med totalt 25 ungar vilket gav ett snitt på 2,8 ungar per lyckad häckning och 2,1 ungar per besatt revir. Årets resultat visade på ytterligare ett dåligt år för jaktfalken, sannolikt främst beroende på otillräcklig födotillgång. Ingen ringmärkning av jaktfalk gjordes, men en av de ungar som ringmärktes året innan i västra Jämtlandsfjällen hittades i trakterna av Lista fågelstation på Norges sydspets i början av mars 2013. Tråkigt nog var fågeln död, men fyndet bekräftade tidigare resultat från satellitsändarstudier som visade att ungfåglar från Jämtland flyttar till norska fjäll och kustområden vintertid. Ungfågeln som hade setts vid Lista sedan mellandagarna och fotograferats av flera fotografer under januari, antogs ha dött av sjukdom eller svält efter en lång period med dåligt väder. Än så länge har det inte byggts så många vindparker i fjällmiljö där jaktfalken häckar, men de ungfåglar som vintertid vistas vid kusterna kan riskera att kollidera med vindkraftverk. Den 23 september 2013 hittades en död jaktfalk i Smöla vindpark i Norge. Det var en ungfågel som inte hade några synliga skador och då den låg väldigt nära turbinens fundament så hade den troligen flugit in i själva tornkonstruktionen under jakt på ripa. Obduktion visade att den dött av trauma med stora inre blödningar. Alvins fond finansierade huvuddelen av kostnaderna, men projektet fick även ett bidrag från Fylkesmannen i Nord-Trøndelag eftersom det genomfördes en gränsöverskridande inventering som omfattar jaktfalkrevir som ligger nära riksgränsen på norsk och svensk sida.

Ottenby fågelstation

Verksamhetens grundpelare – ringmärkning, inventeringar, uppdragsforskning och det utåtriktade arbetet mot besökande turister – dominerade arbetsuppgifterna under året. Totalt ringmärktes 16 240 fåglar, varav 12 730 fångades inom ramen för den standardiserade verksamheten i stationsträdgården, vilket är hela 30 % under medelvärdet. Våren upplevdes avviken på flera sätt, och även om kort- och medeldistansflyttare anlände extremt sent (till följd av en ovanligt utdragen vinter) så gällde det motsatta för tropikflyttarna – det skilde t.ex. bara två dagar mellan den första sädesärlan och den första ladusvalan.

Revirkarteringar skedde i provrutan i Mellersta lunden för 42:a året i rad, en inventering gällande kläckningsframgången hos rödbena och tofsvipa genomfördes liksom så väl standardrutten i Grönhögen som de regelbundna räkningarna av rastande vadare i Sandviksområdet. En heltäckande inventering av områdets höksångare skedde under vår och sommar, och fågelstationen ansvarade också för uppföljningsarbeten inom ett projekt där grönnäckig padda återintroducerats i Ottenbyområdet. Uppdraget är en del i projektet LIFE-BaltCoast "Rehabilitation of the Baltic Coastal Lagoon Habitat Complex", och koordineras från Länsstyrelsen i Kalmar län.

Bland 2013 års forskningsprojekt kan nämnas ljusloggstudier (höksångare, tornseglare, hussvala, större strandpipare), flera parallella influensastudier, modellberäkningar rörande rödhakens flyttning/övervintring, beteendestudier med svartvit flugsnappare samt insamling av fjäderlöss för fylogenetiska studier.

Bland utlandsengagemangen kan nämnas att samarbetsprojektet i Kina avslutades under hösten. Fältsäsongen (vår och höst) genomfördes planenligt med undantag för drygt två veckor i slutet av april då ringmärkningsverksamheter förbjöds i landet p.g.a. utbrott av fågelburen influensa. Arbetet återupptogs i början av maj, och då med influensaprovtagning på programmet. Drygt 600 svalgprover från 40 arter samlades in till kinesiska myndigheter.

Fågelstationens byggnader är i behov av renovering, och en byggnadsinspektör anlätades för att upprätta en prioriteringsplan för arbetet. Arbetet med upprustningen kommer att bli resurskrävande under kommande år.

En viktig uppgift för Fågelstationen är guidningsverksamheten. Ett par tusen personer guidas årligen och de får då en inblick i stationens verksamhet. Utöver de traditionella guidningarna genomfördes också ett antal jubileumsguidningar, d.v.s. personliga heldagsguidningar. Information om fågelstationen sprids också via hemsida och en särskild facebookgrupp. Dessa aktiviteter syftar inte bara till informationsspridning utan bidrar också till stationens ekonomi. Till det senare bidrar också de "fadderskap" som säljs liksom den väggkalender för 2014 som trycktes och såldes i slutet av året.

Fågelskydd

Projekt *Hotade fåglar i Östersjön* fortsatte under 2013. Studier i samarbete med forskare vid Lunds Universitet (Susanne Åkesson, Centre for Animal Movement Research, CanMov) bedrevs även detta år i Björns skärgård i norra Uppland. Projektet studerar främst skräntärnor men nu även andra arter som silltrut, havstrut och gråtrut. Fåglarnas rörelser följs genom att de märkts med GPS-loggar. Detta har möjliggjort mycket ingående studier av var fåglarna rör sig och i skräntärnornas fall har viktig information om var de fiskar kunnat inhämtas. SOF:s regionalförening, Upplands Ornitologiska Förening, har en ak-

tiv roll gällande planering och fältarbeten. I maj–juni försågs sju skräntärnor, sju silltrutar, fem havstrutar och tre gråtrutar med GPS-loggar. Webkameror placerades i kolonin för att kunna studera aktiviteten och betydelsen av exempelvis predation. Tillsammans ger dessa tekniker högupplöst information om var fåglarna uppehåller sig och om deras aktiviteter under ett helt år. Redan nu har sändarna levererat mycket intressant information om främst skräntärnorna. De visar att tärnorna under häckningssäsongen främst nyttjar ett fåtal områden vid födosök. Resultaten är viktiga och kan bland annat ligga till grund för krav på ökad hänsyn och skydd av dessa områden. Studierna av skräntärnor och trutar har delvis finansierats genom bidrag från WWF och Alvins fond.

SOF ingår tillsammans med WWF, LRF och Jägarförbundet i Våtmarksfondens styrelse. Ändamålet med Våtmarksfonden är att sprida kunskap om och stödja åtgärder för att bevara, skapa och sköta våtmarker för fåglar samt främja utbildning och forskning om våtmarkernas roll och värde. Under året har fyra styrelsemöten hållits och bl.a. har arbetet med att ta fram en ny vision avslutats. I maj arrangerade Våtmarksfonden en tredagarskonferens om våtmarker i Örebro där 50 deltagare deltog under 3 dagar.

Den nya visionen är att våtmarkernas fåglar lever i livskraftiga bestånd tillsammans med andra arter i välsköta våtmarksmiljöer över hela landet. Strategin för att nå målen är att vara ett kunskapscentrum och en naturlig mötesplats samt pådrivare och opinionsbildare i det nationella våtmarksarbetet. Ett aktivt engagemang från deltagande organisationer och goda ekonomiska resurser stödjer verksamheten. Rådgivning, utbildning och information samt ekonomiskt stöd till bevarande, skapande och skötsel av våtmarker är viktiga delar av den praktiska verksamheten.

Inventering och övervakning utgör fortlöpande delar i SOF:s verksamhet och många av föreningens medlemmar bidrar en-

gagerat i detta viktiga arbete. SOF har haft i uppdrag av Naturvårdsverket att ta fram underlag för uppföljning av fåglar inom ramen för arbetet med *Biogeografisk uppföljning* som är kopplat till EU:s Art och Habitatdirektiv. En pilotstudie genomfördes inom detta uppdrag under året då 25 myrområden inventerades i Norrbottens inland.

Under vintern genomförde SOF en inventering av det i Sverige övervintrande beståndet av storskarv. Det var den andra delen av den Europainventeering av skarv som genomförs inom projektet CorMan. Långvarigt ofördelaktigt väder satte stopp för en planerad flyginventering längs södra Sveriges väst- och östkust. Inventeringar fick genomföras från land där så var möjligt. Med hjälp av viss extrapolering fastställdes ett beräknat bestånd på 10 500 individer med störst koncentrationer i Västra Götalands län följt av Skåne län och Gotlands län.

Ett regeringsuppdrag om vattenskotrar och andra mindre motordrivna farkoster var ute på remiss under hösten. SOF och Svensk Lomföreningen/Projekt Lom inkom med ett gemensamt svar där man pekade på betydelsen av reglering av verksamheten och att vattenskotrar kan utgöra en påtaglig störningsfaktor vid platser där lommar häckar.

En annan viktigt remiss under hösten var förslaget på ny förvaltningsplan för skarv. SOF har följt detta arbete ingående och påtalade bland annan vikten av bättre underbyggda skydds-jaktbeslut. Viktigt att planen ger god vägledning och tydlighet under vilka omständigheter förvaltning kan vara tillåten. Beslut måste utgå från fakta och inte tyckanden vilket i vissa län präglade många skydds-jaktbeslut under senare år. Det finns idag ett ökande antal vetenskapliga studier som visat att skarven generellt har en låg påverkan på fiske och fiskbestånd, och det är viktigt att dessa studier kommuniceras ut. Mellanskarvens hemortsrätt har också vid upprepade tillfällen ifrågasatts utan egentliga fakta som stöd.

SOF har också lämnat synpunkter på en remiss från Swedish

Det svenska vinterbeståndet av storskarv i beräknades i januari 2013 till ca 10 500 individer. FOTO: P-G BENTZ/STURNUS.SE

Kungsörnens situation och status i Sverige kom att debatteras livligt under hösten 2013. FOTO: TOMAS LUNDQUIST/N

standards institut som handlar om Naturvårdsinventeringar – genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. Det handlar om att få till en standard om att identifiera, avgränsa och dokumentera geografiska områden för biologisk mångfald. Med en standard blir det också möjligt att granska att inventeringen gjort på ett tillfredställande sätt. SOF välkomnar att en SIS-standard nu finns och hoppas i fortsättningen t.ex. slippa se undermåliga inventeringar i MKB.

Under hösten presenterades regeringens nya rovdjursproposition i vilken kungsörnens situation i landet såg ut att försämrats drastiskt. I stället för det tidigare målet på 600 årliga häckningar infördes ett nytt s.k. referensvärde på 150 par. Tack vare snabb opinionsbildning samt uppvaktning av riksdagens miljö- och jordbruksutskott ändrades skrivningarna i beslutet på väsentliga punkter. Kungsörnens skydd är därför minst lika starkt idag som före beslutet om en ny rovdjurspolitik.

På olika vis har föreningen även varit involverad i den rättegång mot tre äggsamlare som pågick hösten 2013. Vid en uppvaktning på miljödepartementet i november framfördes önskemål om att Sverige, likt våra grannländer, bör kriminalisera innehav av äggsamlingar. I dagens lagstiftning finns kryphål som innebär att aktiva samlare kan hävda att äggen är åtkomna innan förbudet mot äggsamling trädde i kraft. Detta utnyttjades på olika vis av de tre äggsamlarna som stod inför rätta.

En tjänsteman har varit fortsatt deltidsanställd (20 %) för att hantera vindkraftfrågor. Med hjälp av en konstruktiv policy (uppdaterad oktober 2013) och ett kompletterande rekommendationsdokument för planering, etablering och uppföljning av vindkraft har SOF skapat en bra standard att kommunicera. Dessa dokument utgör bra underlag och stöd för vår argumen-

tation i de juridiska processer föreningen engagerar sig i. Även regionalföreningar använder dessa i stor utsträckning och till ytterligare hjälp finns nu en mall att använda vid samrådsförfaranden. Trots att vindkraftsbranschens snabba expansionsfas tycks ha avstannat är det snarare så att BirdLife Sverige engagerar sig i allt fler ärenden. Detta troligen för att föreningen engagemang och verksamhet når större spridning samt att vi anses vara en trovärdig och faktabaserad instans. Glädjande nog utföll ett flertal domstolsbeslut under 2013 till fåglarnas fördel.

Ett av SOF:s större projekt är "Fågelskådare och lantbrukare i samarbete". Syftet med projektet är att identifiera existerande och utveckla nya naturvårdande åtgärder med hög acceptans hos markägare som effektiviserar miljömålsarbetet. Under året fortsatte det omfattande uppföljningsarbetet med 50 lantbrukare. Över 350 lantbrukare har anmält intresse och medverkat i projektet sedan 2007. Publiceringen av nyhetsbrev fortsatte liksom spridningen av våra populära artfaktablad, där lantbrukare får råd och uppmuntras att vara med i projektet för att ta reda på vilka åtgärder som ger bäst verkan. Faktabladen finns som gratis "Lärkvitter-app" till mobilen – nu med totalt 35 arter. Projektet genomförs i samverkan med Hushållningssällskapet och med stöd från både Jordbruksverket och Naturvårdsverket.

I anslutning till Jordbruksprojektet startades 2012 även bevarandeprojektet Rädda Sånglärkan. Arbetet har syftat till att dels samla in pengar från allmänheten genom försäljning av lärkrutor, dels att värva lantbrukare som ska utföra åtgärder. Antalet sålda och anlagda lärkrutor under 2013 var ungefär detsamma – 1 770 såldes och drygt 1 600 anlades av drygt 30 lantbrukare. Projektet finansierades med stöd från WWF Världsnaturfonden under 2012 och 2013 och under 2013 har samtal inletts med två stora företag angående sponsring. Samarbetet och relationen till Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och andra organisationer som representerar lantbruket har fördjupats vilket förhoppningsvis ska leda till förenklad kommunikation med projektets deltagare. Nytt för 2013 är att projektet besökte sex lantbruksgymnasier i slättregioner samt en kommunal LRF-grupp för att hålla föredrag. Mediarapporteringen har inte varit fullt lika intensiv som under projektets första år men både TV och tidningar har fortsatt följa utvecklingen i vårt arbete. Under 2013 startades även en fotoblogg som bl.a. har till syfte att få lantbrukarna att dela med sig- och ta del av dokumentation av olika aktiviteter i projektet.

Under året ägnades särskild uppmärksamhet åt ortolansparven. Dels fortsatte vi att driva ett flerårigt forskningsprojekt i samverkan med Kvismare fågelstation och ett tiotal lantbrukare i Närke och Uppland. Projektets syfte är att identifiera och implementera naturvårdande åtgärder på gårdsnivå som skapa långsiktiga förutsättningar för en vital population i södra Sverige. Dessutom genomfördes ett inventeringsprojekt med syfte att studera ortolansparvens förekomst och habitatkrav på norrländska hyggen. Målet är att bättre förstå betydelsen av åkermark och skogsmark för ortolansparvens förekomst i Sverige. Våren 2013 återfångades tre ortolanhannar som försetts med ljusloggrar i trakten av Umeå 2012. Data från dessa fåglar avslöjade artens vinterkvarter i Västafrika. Under 2013 har ytterligare 35 ortolansparvar försetts med loggrar.

Projektet SAMSKOG, ett samarbete med mindre skogsägare kring innovativt skogsbruk, inleddes under hösten 2011. Målet var att öka kunskapen och intresset för skogens fåglar hos skogsägare, kommunicera naturvårdsbehov för olika fågelar-

ter och testa innovativa skötselmetoder. Projektet har utvecklat en uppskattad dialog mellan fågelskådare och skogsägare i tio landskap. Utbytet främjar en ömsesidig förståelse om ett hållbart skogsbruk. Under 2012 inventerades 12 fastigheter med vinterbesök och rådgivning. År 2013 inventerades hela 17 fastigheter också de med tillhörande vinterbesök och rådgivning. Projektet avslutas under våren 2014 och resultaten sammanställs i en rapport.

Föreningens engagemang i FSC har utökats ytterligare under året. I och med att standarden ska revideras ökades antalet aktivt arbetande medlemmar till 5 personer. Skarp kritik har riktats mot FSC-systemet och föreningen har varit synnerligen aktiv med att försöka mana fram förändringar såväl i kriterietexterna som i certifierarnas uppföljning.

Under hösten 2013 fick FSC Sverige medel för ett dialogprojekt där SOF kommer att ha huvudansvaret. Målet är att öppna en dialog med regionalföreningarna om den kritik som riktas mot systemet. Projektets metod prövades hösten 2013 för att under 2014 föras ut till minst 10 regionalföreningar.

Fågelintresse

SOF arbetar på många sätt med att sprida fågelintresse, marknadsföra föreningen, rekrytera nya medlemmar och arbeta fram metoder för att öka antalet medlemmar. Denna del av vår verksamhet samordnas genom Fågelintressekommittén och dess medlemmar. Kommittén har haft ett planeringsmöte under året. Trots sänkning av det statliga stödet från Svenskt Friluftsliv har omfattningen av aktiviteter varit ungefär som tidigare år. Den viktigaste aktiviteten inom området är Vinterfåglar In på Knuten där allmänhet och medlemmar uppmanas räkna och rapportera fåglar som ses vid fågelmatare. Vi fick in rapporter från över 18 000 fågelbord och betydligt fler har varit engagerade i evenemanget. Medias intresse verkar öka år från år. Vi får tid i alla stora TV-kanaler, i radio och i stort sett i alla dagstidningar, stora som mindre lokala.

Nytt för året är ett samarbete mellan Falbygdens fågelklubb, Skövde fågelklubb, naturum Hornborgasjön och SOF. Under tre veckor bemannades Trandansen vid Hornborgasjön med volontärer som visade besökande naturintresserade på tranorna och svarade på frågor. Antalet besökande turister till Hornborgasjöns Trandans är mycket stort. Fler än 100 000 människor besöker platsen under de hektiska veckorna. Trandansen är förmodligen Sveriges och kanske till och med Europas största naturevenemang varför vår närvaro där är viktig.

På liknande sätt hade SOF volontärer vid Ölands södra udde under sex veckor i juli–augusti. Detta är också en utmärkt arena att möta en naturintresserad allmänhet även om antalet besökare är mindre kanske runt 30 000. Volontärbemanningen har ökat och fyra volontärer har funnits på plats men samtidigt går det givetvis inte att prata med alla besökare som passerar ner mot sevärdheterna naturum och fyren Långe Jan.

Hornborgasjö- och Ottenbyaktiviteten går under benämningen "Fåglar är fantastiska" och i samband med att aktiviteten startade vid Hornborgasjön genomfördes en särskild volontärutbildning, årets enda. Liknande men kortare evenemang har genomförts vid Tyresta nationalpark, Falsterbo Bird Show, Trädgårdsmässan.

Falsterbo Bird Show genomfördes i samarbete med Skånes OF och Vellinge kommun. Omfattningen var något större än året innan. Efterfrågan på de naturpedagogiska dagarna som arrangerades för barn och ungdom i samband med FBS var större än vi kunde svara mot. Vi tvingades tacka nej till åtskilliga skolklasser som ville komma.

Fågelskådningens dag i maj bygger på att regionalföreningar och lokala fågelklubbar genomför aktiviteter och det genomfördes sådana i stort sett inom varje förening/klubb. Fågeltornskampen samlade ett 60-tal fågeltorn i den landskamp som våra finska grannar utmanat oss i. Dessvärre "förlorade" vi kampen i år också men Stockvikens fågeltorn på södra Gotland lyckades ändå nå 100 sedda fågelarter.

I samarbete med lokala föreningar och Naturum Hornborgasjön deltog SOF vid Trandansen i april. FOTO: ANDERS WIRDHEIM

EuroBirdwatch genomfördes som vanligt i oktober 2013 och rapporteringen samordnades av SOF. Helgen sammanföll tyvärr inte med någon större sträckdag och antalet rapportörer var bara hälften så många som året före.

SOF:s ungdomskommitté genomförde ett läger med ett 10-tal deltagare i Falsterbo under en vecka i augusti.

AviFauna

Under 2013 genomförde AviFauna det tjugioåttonde verksamhetsåret med resor världen över. Antalet resenärer som reste med AviFauna under 2013 var högsta antalet sedan starten 1985, och närmare 90 % beläggning, vilket är mycket glädjande efter några sämre bokningsår i svalt efter finansiell oro. Den fortsatta starka kronan kunde också stärka ekonomin i verksamheten. Årets stora händelse skedde redan 1 januari, då AviFauna blev eget bolag i SOF-koncernen.

Årets resor fördelades geografiskt med 16 resor i Europa, Nordafrika och Mellanöstern, tre resor i Afrika, sex resor i Asien samt fem resor i Nya Världen och två resor till Australasien. Nya resmål för året var Ghana (januari), Estland (maj), Toscana (maj), Kalifornien (september), Nya Kaledonien (oktober) samt Azerbajdzjan (oktober).

Sedan ett par år arrangerar vi resor på teman. I år genomförde vi vår första foto-resa till Katalonien, Spanien (maj) och årets fjärlsresa gick till Gotland (augusti). Vi fortsatte med temat Resa för Fågelvännens läsare, i år till Centrala Spanien (maj) och Azorerna (september). Vi har även fortsatt med Tjejresor, Runde på norska västkusten stod (juni – juli) på programmet.

Den nya hemsidan lockar många besökare och vi ligger idag på månadsbasis på ca 5 000 besökare. Vårt arbete på Facebook fortsätter och vi har idag 450 kompisar där.

Vid årets slut uppgick antalet ”Jubileumsresenärer” (resenärer som deltagit på AviFaunas resor vid minst tio tillfällen) till

ca 110 resenärer. Över tjugo resenärer har rest över 20 gånger och tre resenärer har rest över 30 gånger med AviFauna.

På varje resa arrangerad av AviFauna går 150 kronor per deltagare och vecka till AviFaunas fågelskyddsfond. För dessa pengar har vi under 2013 bl.a. stöttat en icke-statlig organisation i Ghana, Positive Footprints Ghana, med medel till skolundervisningen i byar som ligger i anslutning till de skogsområden som hyser den sällsynta White-necked Picathartes. Istället för att barnen ska gå i skolor långt från byarna undervisas de i hembyarna och får även kunskap om vikten av att skydda skogsområdena för White-necked Picathartes.

Liksom under de senaste fyra åren går intäkterna från AviFaunas miljöavgift till SOF:s Species Champion för den filipinska apörnen.

All administration rörande ekonomi och bokningar av resor sköts av SOFAB:s personal på Stenhusa Gård, basen i verksamheten

Internationell verksamhet

Som partnerorganisation i BirdLife International bidrar SOF:s medlemmar genom att en del av medlemsavgiften går till BirdLifes internationella arbete. Det handlar både om att påverka politiska beslut och stödja verksamheter i en rad länder.

Vårt fjärde år håller BirdLife International en världskongress. 2013 var det dags för en sådan, denna gång i Kanada. SOF hade två representanter med på denna kongress som pågick i en vecka och samlade över 500 deltagare.

I Europa har BirdLife ett kontor i Bryssel där SOF bidrar med extra finansiering. Arbetet inom Europaorganisationen syftar till stor del till att påverka EU och EU:s regelverk. Inom BirdLife Europa finns ett antal arbetsgrupper inom olika områden. I två av dessa finns SOF numera representerade. Vid möten i grupperna utbyts information och erfarenheter från de olika länderna och hur olika fågelskydds- och naturvårdsfrågor hanteras. Den största arbetsgruppen är BHDTF (Birds and Habitat Directive Task Force). Denna grupp hade två möten under året, båda i Belgien. I anslutning till BHDTF-mötet i november hölls också möte i Marine Task Force där SOF också är representerad. Grupperna hanterar en rad olika frågor gällande art- och habitatskydd, energifrågor, skogs- och fiskeripolitik, lagstiftning vid exempelvis exploateringsärenden, finansiering av Natura 2000 etc. Betydelsen av skyddade områden och utpekande av IBA har under lång tid spelat en central roll i BirdLifes verksamhet. Den framtida utmaningen blir nu att också verka för rätt sorts skötsel och åtgärder anpassade för de många arter som är helt beroende av detta.

Andra viktiga arbeten på BirdLifes bord inbegriper att stötta och påskynda beslutade mål inom EU gällande art- och områdesskydd, att ta fram bevarandeplaner för olika hotade arter, att leverera kunskapssammanställningar gällande energiomställningen och klimatfrågan, verka för efterlevnad av jaktregler m.m.

I EU pågår en översyn av rapporteringen enligt EU:s art- och habitatdirektiv. I Sverige ansvarar Naturvårdsverket för detta arbete och SOF har fått i uppdrag att ta fram underlag till projektet ”Biogeografisk uppföljning av naturtyper och arter – delprogram fåglar”, som syftar till att etablera uppföljning för de arter och naturtyper som ska bevaras. Arbetet har pågått under 2012 och 2013.

SOF medverkar sedan ett par år i arbetet med en ny utgåva av *Birds in Europe* (vol. 3) som förväntas bli färdig under 2014.

Alfågeln situation i Östersjön är en av de frågor som diskuteras inom BirdLifes Marine Task Force. FOTO: JOHN LARSEN

Detta arbete sammanfaller också med en pågående revidering av fågelrapporteringen enligt Fågeldirektivet som BirdLife Europa fått i uppdrag av EU kommissionen att organisera och utforma. Att kvaliteten på övervakningen förbättras är viktigt och uppdraget visas att Birdlife tillsammans med sina partnerorganisationer åtnjuter högt förtroende i sammanhanget.

Sedan 2009 har SOF rollen som species champion för den filippinska apörnen inom BirdLife Internationals satsning på de mest hotade fågelarterna, Preventing Extinctions. SOF:s åtagande var treårigt och gick ut under 2012. En utvärdering av vår insats håller på att göras och under 2013 har inga ytterligare bidrag lämnats. När utvärderingen är klar kommer beslut om ett ev. fortsatt stöd att fattas.

Även under 2013 har SOF bidragit med ekonomiskt stöd flyttfågelprojektet – "Conservation of African-Eurasian migratory landbirds and their habitats". Projektet har initierats mot bakgrund av sviktande antal hos många trans-Sahara-flyttare. Bakom det nya projektet står BirdLife International i samverkan med den s.k. Bonn-konventionen, som just arbetar med flyttande djurarter. Vårt stöd har gått till att finansiera en projektkoordinator, Dr. Samuel Temidayo Osinubi, vars uppdrag är att under de närmaste åren se till att olika aktörer samverkar för att upprätta ett handlingsprogram. I denna s.k. "action plan" ska såväl arter som miljöer ingå. Koordinatören ska senare i projektet också försöka få olika intressen, från EU och regeringsnivåer och neråt, att ta aktiv del i arbetet. Det är tänkt att handlingsprogrammet ska antas vid Bonn-konventionens elfte möte under 2014. Därefter ska själva fågelskyddsarbetet påbörjas.

Information och publicering

Under året gavs sex innehållsrika nummer ut av *Vår Fågelvärld*, f.ö. den 72:a årgången. Även *Fågelvännen*, och *Ornis Svecica* utkom på sedvanligt sätt. Årsboken *Fågelåret* gavs ut för 21:a året.

I SOF:s bokserie som i första hand vänder sig till nyblivna fågelskådare har tidigare utgivits böckerna *Mata fåglar*, *Holk-liv* och *Börja skåda fågel*. Under året kom en fjärde bok med titeln *Fåglarnas trädgård*, skriven av Eva Stenvång Lindqvist och Niklas Aronsson

SOF:s hemsida fortsatte att utvecklas och är en mycket levande web-plats, vilket bland annat visas av att det under året publicerades inte mindre än 360 nyhetsartiklar och notiser. På Ölands södra udde informerade SOF som vanligt om fåglar, fågelstudier och fågelskydd i Ottenby Naturum. Liksom tidigare år fick *Vinterfåglar Inpå Knuten* ett mycket stort massmedialt genomslag.

Även vår verksamhet på Facebook fortsätter att utvecklas, och SOF har där flera sidor och grupper. Betydelsen av Facebook blev tydlig i samband med regeringens rovdjursproposition, då vi via denna kanal nådde många personer som vi kanske inte nått via traditionella medier. Mest uppmärksammas är grupperna *Vår Skådarvärld* med cirka 2 400 medlemmar och *Vinterfåglar Inpå Knuten* med cirka 2 000. Störst är Ottenby Fågelstations sida med 5 000 och SOF:s egen sida med 4 500 läsare. I övrigt finns sidor för *Samarbete för mer lärksång*, Falsterbo Bird Show, Naturum Ottenby, AviFauna, Naturbokhandeln, *Fåglarnas trädgård* och *Vår Fågelvärld*.

Kansli, medlemsservice och lokalisering

SOF:s kanslifunktion finns på Stenhusa Gård i Stenåsa på Öland. Här sköts all medlemsservice och administrationen för

föreningen och våra dotterbolag. På Stenhusa Gård finns också vår egen butik – Naturbokhandeln som i butiken, genom post-order och över nätet säljer främst kikare och böcker. Vår verksamhet är annars utspridd över landet. Förutom i Stenåsa och vid Ottenby Fågelstation på Öland har vi haft personal som arbetar från Södra Sandby i Skåne, Kalmar i Småland, Halmstad i Halland, Torslanda i Bohuslän, Västerås i Västmanland samt i Lidingö, Stockholm och Uppsala i Uppland.

Vid SLU:s bibliotek i Uppsala finns en särskild avdelning för SOF:s bibliotek. Här finns böcker och svenska ornitologiska tidskrifter.

Medlemsutveckling

Under året ökade SOF:s medlemstal för tionde året i rad. Det är med fortsatta utåtriktade aktiviteter som detta har uppnåtts där Vinterfåglar Inpå Knuten är den viktigaste enskilda orsaken. Sammanlagt fanns vid årets utgång 16 577 medlemmar (föregående år 16 259).

Medlemmarna var fördelade enligt följande: hedersmedlemmar 7 (7), ständiga medlemmar, 148 (150), årsbetalande medlemmar 16 422 (16 102) varav 226 (236) var ungdomar och 521 (500) var familjemedlemmar. Av de under året nytillkomna medlemmarna var 41 % (42 %) kvinnor.

Av de årsbetalande medlemmarna hade 5 534 (5 559) "Vår Fågelvärld" som huvudtidskrift, 7 462 (7 103) "Fågelvännen" och 2 905 (2 940) båda tidskrifterna. Av medlemmarna var 348 (370) bosatta utomlands. Därutöver fanns 122 (126) prenumeranter. Fri- och bytesexemplar av våra tidskrifter gick till 246 (227) mottagare. *Vår Fågelvärld* distribuerades till 8 903 (8 954) adresser, *Fågelvännen* till 10 432 (10 106), *Ornis Svecica* till 1 046 (1 108) och årsboken *Fågelåret 2012* till 3 003 (3 085).

Ekonomi

SOF redovisar i år den ekonomiska ställningen i en formell årsredovisning, upprättad enligt årsredovisningslagen. Denna återfinns nedan och innehåller förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkningar samt noter och kommentarer.

SOF BirdLife

SVERIGES ORNITOLOGISKA FÖRENING

Lilla Brunneby 106, Stenhusa Gård, 386 62 Mörbylånga

0485-44440, info@sofnet.org